ALI SMITH

GLIFF

Vertaald door Karina van Santen en Martine Vosmaer

2024 Prometheus Amsterdam

De vertaalsters ontvingen voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands letterenfonds
dutch foundation for literature

Oorspronkelijke titel *Gliff*
© 2024 Ali Smith
© 2024 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Karina van Santen en Martine Vosmaer
Omslagontwerp Bart Heideman
Foto auteur INTERFOTO/Alamy Stock Photo
Zetwerk Mat-Zet bv
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 5744 9

paard

Onze moeder kwam naar de aanlegplaats om hallo te zeggen. Heel even herkende ik haar niet. Ik dacht dat het zomaar een vrouw was die in het hotel werkte. Ze had haar haar uit haar gezicht getrokken in een paardenstaart en ze droeg kleren die zo niets voor haar waren en zo niet bij haar figuur pasten dat het even duurde voor ik besefte dat het de werkkleren van haar zus waren, het uniform dat de vrouwen en meisjes hier moesten dragen, witte blouse, een soort lange zwarte schort/rok-overgooier. De mannen en jongens die hier werkten mochten er informeler bij lopen. Hun uniform bestond uit designerjeans en een wit T-shirt gemaakt van beter materiaal dan waar gewone T-shirts van gemaakt worden. De vrouwen en meisjes mochten geen make-up of oorbellen of kettingen dragen. Onze moeder zag er kleiner, saaier, schoongeschrobd en kloosterachtig uit, zoals dienstbodes uit vernederde landen er in films op tv uitzien.

Hoe gaat het vandaag met haar? vroeg Leif.

Hoelang blijft ze nog ziek? vroeg mijn eigen zusje.

Onze moeder wierp mijn zusje een boze blik toe vanwege haar onbeleefdheid.

Twee weken, zei Leif, drie? Misschien wel tot september?

Het verre woord september hing in de lucht om ons heen in de rare leveranciersruimte. Mijn zusje keek naar haar voeten. Leif keek naar de muren, beton en steen, de enorme aangestoken kaarsen in de glazen potten, zinloos brandend tegen het daglicht.

Jezus, zei hij.

Hij zei het als een vraag.

Onze moeder schudde haar hoofd, knikte, knikte beurtelings naar de twee standbeelden die aan weerszijden van de aanlegplaatsingang van het hotel stonden, schudde weer haar hoofd en legde toen haar vinger tegen haar mond als om het plekje onder haar neus glad te strijken, elegant, maar eigenlijk om Leif en ons te laten zwijgen.

Ze waren levensgroot, de standbeelden, van degelijke witte steen, glimmend. Ze hadden iets kerkachtigs. Ze leken bij elkaar te horen maar waren gescheiden. Het ene was een bedroefd ogende mooie vrouw met een doek om haar hoofd precies zoals een Heilige Maagd met haar armen in een kom, open en leeg, één hand omhooggedraaid en haar ogen neergeslagen, gesloten of neerkijkend naar haar eigen lege schoot, naar niets dan de plooien in haar kleren. Het andere was het gebo-

gen lichaam van een man. Hij moest er duidelijk dood uitzien, zijn hoofd opzijgedraaid, zijn armen en benen moesten er slap uitzien. Maar door de hoek waarin hij op de grond lag zag hij er stram en onhandig uit, onderuitgezakt maar verstijfd.

Leif gaf hem een duw en hij schommelde heen en weer. Onze moeder keek paniekerig.

Rigor mortis, zei Leif. Dus dit is wat tegenwoordig voor medelijden doorgaat. En dit is wat er met kunst gebeurt als je denkt dat je er een hotel van kan maken.

Onze moeder zei op een formele toon, alsof ze ons niet kende, tegen Leif dat ze contact zou opnemen. Ze deed iets met haar hoofd om ons te herinneren aan de camera's in de hoeken, ze kuste ons met haar ogen, en toen, alsof we gasten waren die erg aardig voor haar waren geweest, nam ze van ieder van ons afscheid met een beleefde omhelzing.

Met behulp van Google Maps vonden we door de massa's toeristen heen de weg terug naar de plek waar we de camper hadden achtergelaten. Het was makkelijker om te navigeren aan de hand van de winkels dan van de straten, dus gingen we naar Chanel, de grootste op de kaart. Daarna Gucci. Daarna Nike. Vreemd, toen we uiteindelijk de uithoek vonden waar Alana's flat stond, een plek die door Google niet eens werd geregistreerd als plek, dat Leif achter het stuur ging zitten, want onze moeder was degene die altijd reed. Ze was handig met de camper, die berucht lastig was. Hij zou er minder handig mee zijn,

minder zeker, en daarom moesten wij allebei achterin, al was de plaats naast hem vrij. Misschien was het om te zorgen dat we geen ruzie maakten over wie voorin mocht. Misschien wilde hij gewoon niet dat we hem op de vingers keken terwijl hij zich concentreerde.

Hij draaide de sleutel om. De camper startte.

We geven het een maand en dan gaan we terug en halen haar op, of Alana's baan nog in gevaar is of niet, zei hij toen we de stad uit reden.

Maar het was iets goeds. Het was allemaal voor een goed doel. Alana was de zus van onze moeder. We hadden haar maar één keer eerder ontmoet, toen we nog te klein waren om het te weten, en deze keer was ze zo ziek dat we haar niet veel hadden gezien. Maar dankzij onze moeder zou ze haar baan niet kwijtraken, en wij konden onze moeder alle andere zomers hebben, wij konden van deze zomer leren dat dit was wat familie deed en wat je voor familie deed, en het was erg druk waar Alana werkte. Het personeel was nodig. Dat hadden we gezien toen we er de avond daarvoor langs waren gelopen in een poging een glimp van onze moeder aan het werk op te vangen en in de hoop dat we in het voorbijgaan even naar haar konden zwaaien.

We zagen haar niet, er waren zo veel mensen, het restaurant binnen zat vol, het terras buiten zat ook vol, met een soort mensen dat ik nog nooit had gezien, niet in het echte leven. Ze waren zo mooi, verzorgd en volmaakt, de mensen die aten in het restaurant van de plek

waar onze moeder werkte. Ze waren zo glad dat het leek of ze geretoucheerd waren, alsof je echte mensen echt digitaal kon veranderen.

Ik zag een tafel met zo te zien een gezin; een vrouw, waarschijnlijk de moeder, tilde elegant haar vork op, met een stukje van iets eraan, en bracht hem eerder naar haar mond dan in haar mond, alsof ze een robot was, daarna legden haar arm en hand hem terug op het bord, en tilden hem daarna weer op. Naast haar zat een keurige jongen onverschillig te roeren in wat op zijn bord lag en in de verte te staren. Dan de man, de vader misschien, mollig maar elegant, gekleed als voor een bekroning op tv en bezig op een telefoon te scrollen in plaats van te eten. Dan een meisje, ik kon niet zien wat ze deed maar ze was elegant al zat ze met haar rug naar me toe.

Het was alsof ze allemaal met hun rug naar me toe zaten, zelfs degenen die met hun gezicht naar me toe zaten.

Hun onthechtheid was wat elegant betekende.

Alsof er iets vitaals aan hen was onttrokken, om het te beschermen misschien? misschien operatief, het onttrekken van het teveel aan leven aan mensen die het zich konden veroorloven door mensen die gemaskerd en ruikend naar reinheid de canule inbrengen in een kliniek, de geruststellende medische geur, het volmaakte gezin dat de een na de ander een arm aanbiedt.

Maar waar ging het daarna heen? Wat deed de chirurg met het zorgvuldig verwijderde levensserum? Hoe

kon je het beschermen, waar je het ook opsloeg, tegen alles? de rampzalige hitte, de troep uit de goot, de vervuiling, de dingen die veranderden, de verschrikkelijke afscheiden, het reizen en trekken?

Ze waren zo stil, zo verstild. Was dat nou lijdzaamheid?

Is het een stilleven? Ik had het hardop gezegd toen we erlangs kwamen.

Wat? zei Leif.

Ik had geknikt in de richting van het restaurant waar we nooit toegelaten zouden worden.

Ook al ademen en bewegen ze, ze zijn als de dingen op zo'n oud schilderij van wereldbollen en schedels en vruchten en luiten, zei ik.

Leif lachte toen en knipoogde naar me.

Kunsthotel, zei hij.

Normaal gesproken als we zo dicht bij huis waren zat mijn moeder achter het stuur en zei Leif wat hij altijd zei op dit stuk van de weg, dat als je naar een ander land gaat de huizen waarin mensen wonen er allemaal uitzien als huizen uit volksverhalen en als je dan weer thuiskomt vraag je je af of mensen de plek waar jij woont wel eens hebben bekeken als een plek uit een verhaal.

Onze moeder mopperde dan tegen Leif dat hij altijd hetzelfde zei op precies hetzelfde punt van de rit.

Het was niet dat ze ruzie hadden, het was niet serieus, er kwam altijd warmte van hen af daar voor in de camper, als Leif zei: Nee, want als je naar een nieuwe plek ging was het alsof dingen nieuw waren voor het oog en als je weer thuiskwam bleven je ogen nog een poosje nieuw maar niet lang genoeg, ze werden al snel weer oud.

Vandaag zei Leif niets.

Maar de plek op de weg waar dit altijd gebeurde was zo dicht bij huis dat het niet als thuis zou voelen als niemand het zei. Dus zei ik tegen mijn zusje, in de hoop

dat Leif me zou horen: Is het niet interessant dat andere plaatsen waar je bent geweest ervoor kunnen zorgen dat dingen eruitzien of ze uit een verhaal komen.

Maar hij hoorde het niet, en zo wel dan zei hij het niet, en hoe dan ook mijn zusje leunde slapend tegen me aan op de bank.

Ik vond de camper geweldig. Wij allebei. We vonden het geweldig dat het achterraam een vierkant van glas was dat open kon. We vonden de tafels geweldig, hoe ze werden ingeklapt voor de veiligheid als we reden. We fantaseerden over gevaarlijk rijden met de tafels uitgeklapt. We vonden alle dingen in de vergrendelde kastjes geweldig, exotisch omdat het niet de dingen waren waar we thuis uit aten en dronken. We vonden het ook geweldig als het dak van de camper omhoog werd gezet als een enkele vleugel; we fantaseerden dat we op een dag dat vleugelgedeelte van het dak ook tijdens het rijden omhoog zouden laten.

Nu stuurde Leif de camper de tweebaansweg af, de B-weg af en de kleinere weg op die naar huis leidde. Dit was een laantje waar de camper meestal bijna te groot voor was. Maar vanavond leek de weg vreemd. Hij was breder.

Wat is hier gebeurd? vroeg Leif. Al het fluitenkruid is verdwenen.

Een groot deel van de heg en een deel van de begroeiing van de bermen aan weerszijden waren ruw opzijgeschoven als door een bulldozer, aarde en takken en

bladeren troepten samen tegen geschoren plakkaten groen aan weerszijden.

Moet je zien, zei hij en hij schopte wat rommel op de stoep voor ons huis opzij. Wat is dit?

De neus van zijn schoen raakte een driehoekje rode verf naast ons tuinhek.

Het was een geschilderde lijn.

Toen hij de schoen terughaalde zat er een rode veeg op de neus.

Iemand had een lijn op de grond geschilderd, vanaf de plek waar de zijkant van ons huis eindigde bij het volgende huis in de rij, het huis van de Upshaws, helemaal om ons huis heen.

Het rood van de verf was fel op het asfalt.

Leif klopte op de voordeur van de Upshaws. Mevrouw Upshaw hield niet van mensen, ze was gewoon een van die mensen die niet van mensen hielden, in staat om af en toe een dode rat boven op de dingen in onze vuilnisbak achter te laten om ons te laten weten dat we wat haar betrof in geleende tijd leefden. Wij vonden het niet erg, niemand vond het erg, wij vonden het prima, zei onze moeder altijd, om alle tijd die we hadden zolang het kon zowel te lenen als uit te lenen. Maar meneer Upshaw kwam wel naar de deur. Hij wisselde een blik met Leif over het rood en toen stonden hij en Leif te praten zoals mannen doen en wezen naar de plek waar het abrupt ophield, waar het eindigde bij het huis van de Upshaws.

Mijn zusje raakte de verf aan. Ze liet me het rood zien dat aan haar handen kwam. Aan de achterkant van het huis waar het asfalt in aarde overging had degene die het rood had geschilderd gewoon de verflijn over de losse brokjes puin gelegd, makkelijk weg te schoppen of te krabben. Ik zocht een stok en krabde er lang genoeg aan om een opening te maken. Mijn zusje liep erdoorheen alsof ik er een deur of een hek in had gemaakt. Ze haalde de sleutel van de achterdeur onder de schuur vandaan en liet ons het huis binnen.

Ik ging in de voorkamer staan. Toen ging ik in de slaapkamer staan.

Er hing een vochtige lucht in de kamers alsof we jaren weg waren geweest. Misschien was dit gewoon hoe het altijd al rook en merkten we het niet meer. Maar de dingen in het huis op de planken en zelfs de echte meubels zagen eruit als rommel zonder onze moeder in de kamers.

Dus liep ik naar buiten en weer naar de voorkant en ging in de tuin over het hekje staan leunen. Ik keek hoe Leif met meneer Upshaw praatte. Ik keek naar zijn schouders, en naar de schouders van meneer Upshaw. Ik voelde het gegroefde hout van de bovenkant van ons tuinhekje onder mijn hand. Waar ik toen aan dacht was de hond die we Rogie noemden, de straathond die een poosje bij ons had gewoond toen ik nog jong was, het was een klein hondje, een pezige bastaardterriër. Op een dag toen we uit de bioscoop kwamen zat hij op het

parkeerterrein van het station naast de camper en het leek echt of hij een lift wilde. Dus gaven we hem een lift, mee naar ons, en hij ging meteen in de keuken liggen en viel in slaap, sliep daar die nacht. Daarna reisde hij elke keer met ons mee naar de stad als mijn moeder daarnaartoe reed. We lieten hem eruit op het parkeerterrein, hij rende weg naar waar hij ook heen ging, wij gingen doen wat het ook was dat we moesten doen in de stad, en als we bij de camper terugkwamen zat hij daar meestal te wachten op een lift terug naar huis. Tot hij er op een dag niet zat, niet wachtte. Hij is iets anders gaan doen, zei onze moeder, ik denk dat iemand anders hem nu rondrijdt.

Ik bedacht nu hoe behendig hij was geweest en met gemak over het hekje waar ik op leunde sprong, al was het vijf keer zo hoog als hij. Op een avond in de lente had onze moeder me wakker geschud, me uit bed gehaald, me naar het raam gedragen en me laten zien hoe hij onwaarschijnlijk balanceerde op die smalle bovenrand van dit hekje, alle vier zijn poten strak naast elkaar en zijn hele hondenzelf strak daarboven, zich in evenwicht houdend terwijl hij het komen en gaan op straat bekeek, zijn kop naar links draaide, naar rechts, naar links. Hij staat daar al bijna twintig minuten zo, zei onze moeder, ik wilde het je laten zien.

Toen ik het oneffen hout onder mijn hand voelde, dacht ik aan zijn slimme ogen, zijn gespitste oren, zijn besnorde snuit, hoe een leunstoel waarop hij had ge-

slapen zijn warmte nog een poosje vasthield nadat hij eraf was gesprongen. Toen zei Leif goedenavond tegen meneer Upshaw, zwaaide opgewekt naar het bovenraam waar mevrouw Upshaw van achter haar gordijn toekeek, en klopte drie keer boven de roestvloed op een van de oranje zijkanten van de camper.

Iedereen er weer in, riep hij. We gaan. Waar is je zusje?

Hij ging het huis in om haar te halen en kwam naar buiten met haar in zijn armen voor zijn borst. Ze lachte.

Mag ik voorin? vroeg ik.

Nee, zei hij.

Mag ik? vroeg zij.

Nee, zei hij.

We gordelden onszelf weer in waar we hadden gezeten, de bank was nog warm van ons, en hij stuurde de stompe neus van de camper door het veranderde laantje, terug naar de weg en verder.

Wie heeft dat rood om ons huis heen geverfd? vroeg mijn zusje.

Dat vraag ik me ook af. Maar we zullen het wel nooit weten, zei Leif.

Waren het mensen? vroeg ze.

Waarschijnlijk, op de een of andere manier, zei Leif.

Waarom zouden mensen dat doen? vroeg ze.

Mensen zijn mensen, zei Leif, mensen zijn raadselachtig, waarom doet iemand iets?

Jawel, maar waarom gaan we weg? vroeg ik.

Omdat het tijd is, zei hij.

Waar gaan we heen? vroeg ik.
Waar wil je heen? vroeg Leif.